

Гудима Н. П.

*аспірант Західноукраїнського
національного університету*

АНТИКОРУПЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ У СФЕРІ СЛУЖБИ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

Сучасний етап реформування місцевого самоврядування в Україні характеризується не лише розширенням повноважень територіальних громад, а й підвищенням вимог до професійності, доброчесності та підзвітності посадових осіб місцевого самоврядування. У зв'язку із зазначеним, особливого значення набуває формування ефективної системи антикорупційних механізмів, здатних забезпечити належне виконання службових повноважень, запобігати виникненню корупційних ризиків та сприяти зміцненню довіри населення до органів місцевого самоврядування. В умовах децентралізації влади саме органи місцевого самоврядування отримали значний обсяг управлінських та фінансових ресурсів, що об'єктивно зумовлює необхідність посилення правових гарантій прозорості та доброчесності їхньої діяльності.

Антикорупційне забезпечення служби в органах місцевого самоврядування є складовою адміністративно-правового механізму організації публічної служби, спрямованою на запобігання використанню службових повноважень в особистих інтересах, забезпечення доброчесності посадових осіб, прозорості управлінських процедур та підзвітності органів місцевого самоврядування перед територіальною громадою. Його правова природа полягає в тому, що антикорупційні вимоги не є зовнішнім додатком до службових відносин, а виступають обов'язковим елементом правового статусу посадової особи місцевого самоврядування. Чинний Закон України «Про службу в органах місцевого самоврядування» від 07

червня 2001 року № 2493-III прямо пов'язує проходження служби з дотриманням Конституції України та законів України, прав і свобод людини, а також із виконанням посадових обов'язків в інтересах територіальної громади [1].

Базовим нормативним актом у цій сфері є Закон України «Про запобігання корупції», дія якого поширюється, зокрема, на посадових осіб місцевого самоврядування. Саме цей Закон визначає основні антикорупційні інструменти, що застосовуються до таких осіб: обмеження щодо використання службових повноважень чи службового становища, правила одержання подарунків, обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності, вимоги щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, фінансовий контроль, правила етичної поведінки, захист викривачів та юридичну відповідальність за порушення антикорупційних вимог [2].

У теоретико-правовому аспекті антикорупційне забезпечення служби в органах місцевого самоврядування доцільно розглядати як систему правових, організаційних, контрольних та превентивних засобів, за допомогою яких держава і територіальна громада забезпечують добросовісне здійснення публічно-владних повноважень на місцевому рівні. Такий підхід узгоджується з позицією науковців, які розглядають корупцію в органах місцевого самоврядування як явище, зумовлене не лише індивідуальною поведінкою посадових осіб, а й недоліками організації владних процесів, недостатньою прозорістю, політичними впливами та слабкістю внутрішніх процедур контролю. Зокрема, О.І. Кохан у статті «Боротьба з корупцією в органах місцевого самоврядування: правові передумови та шляхи подолання» акцентує увагу на тому, що корупційні практики на місцевому рівні формуються під впливом недостатньої відкритості владних процесів і нестабільності управлінських структур [3, с. 184].

З адміністративно-правової точки зору антикорупційні механізми у сфері служби в органах місцевого самоврядування виконують превентивну, регулятивну, контрольну та охоронну функції. Превентивна функція полягає у встановленні заборон, обмежень і правил поведінки, які мають запобігти виникненню корупційних ризиків. Регулятивна функція проявляється у визначенні стандартів службової поведінки посадових осіб. Контрольна функція реалізується через фінансовий контроль, перевірку декларацій, моніторинг способу життя та контроль за дотриманням вимог щодо конфлікту інтересів. Охоронна функція полягає у застосуванні юридичної відповідальності за корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення.

Одним із ключових антикорупційних механізмів є фінансовий контроль, правові засади якого визначені розділом VII Закону України «Про запобігання корупції» [2]. Центральне місце у цій системі займає інститут електронного декларування, що забезпечує відкритість відомостей про доходи, майно, фінансові зобов'язання та корпоративні права посадових осіб місцевого самоврядування. Як зазначає Національне агентство з питань запобігання корупції (далі – НАЗК) у роз'ясненнях щодо фінансового контролю, декларування є не лише інструментом виявлення незаконного збагачення, а й важливим превентивним механізмом запобігання корупції [4].

Важливе місце в системі антикорупційного забезпечення посідає інститут запобігання та врегулювання конфлікту інтересів. Відповідно до статей 28–36 Закону України «Про запобігання корупції», посадові особи місцевого самоврядування зобов'язані вживати заходів щодо недопущення виникнення реального та потенційного конфлікту інтересів [2]. Практичні аспекти застосування зазначених норм деталізовані у Базі знань НАЗК, де наголошується, що конфлікт інтересів є одним із найпоширеніших

корупційних ризиків у діяльності органів місцевого самоврядування, особливо під час вирішення земельних, бюджетних та кадрових питань [5].

Самостійним елементом системи антикорупційних механізмів виступають встановлені законом обмеження та заборони. Зокрема, статтями 22–27 Закону України «Про запобігання корупції» передбачено обмеження щодо використання службових повноважень у приватних інтересах, одержання подарунків, сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності, а також спільної роботи близьких осіб [2]. На необхідності суворого дотримання цих обмежень наголошує НАЗК у роз'ясненні щодо обмеження спільної роботи близьких осіб [6].

Таким чином, антикорупційне забезпечення служби в органах місцевого самоврядування є важливим елементом адміністративно-правового механізму забезпечення доброчесності та законності діяльності посадових осіб. Система антикорупційних механізмів охоплює фінансовий контроль, врегулювання конфлікту інтересів, антикорупційні обмеження і заборони, а також механізми захисту викривачів корупції. Ефективність їхньої реалізації безпосередньо впливає на рівень прозорості діяльності органів місцевого самоврядування та довіру населення до місцевої влади. В умовах реформування служби в органах місцевого самоврядування актуальним залишається подальше вдосконалення адміністративно-правових засад запобігання корупції відповідно до сучасних викликів публічного управління.

Література:

1. Про службу в органах місцевого самоврядування : Закон України від 7 черв. 2001 р. № 2493-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2493-14#Text>
2. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>

3. Кохан О.І. Боротьба з корупцією в органах місцевого самоврядування: правові передумови та шляхи подолання. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО*. 2024. Випуск 82: частина 2. С. 182-186.

4. База знань НАЗК. Декларування. URL: <https://wiki.nazk.gov.ua/category/deklaruvannya/>

5. База знань НАЗК. Конфлікт інтересів. URL: <https://wiki.nazk.gov.ua/category/konflikt-interesiv/>

6. Обмеження спільної роботи близьких осіб: що потрібно знати? Національне агентство з питань запобігання корупції : веб-сайт. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/obmezhennya-spilnoi-roboty-blyzkyh-osib-scho-potribno-znaty/>